
SERİ	CİLT	SAYI	
SERIES	VOLUME	NUMBER	
SERIE	BAND	HEFT	2
SERIE	TOME	FASCICULE	1979

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ

DERGİSİ

**REVIEW OF THE FACULTY OF FORESTRY,
UNIVERSITY OF ISTANBUL
ZEITSCHRIFT DER FORSTLICHEN FAKULTÄT
DER UNIVERSITÄT ISTANBUL**

**REVUE DE LA FACULTÉ FORESTIÈRE
DE L'UNIVERSITÉ D'ISTANBUL**

REKREASYON ALANLARI VE ORMAN KORUMASI İLİŞKİLERİ

Doç. Dr. Torul MOL¹

1. GİRİŞ

Günümüz insanı büyüyen şehirlerde oturma sonucunu doğa ile ilişkilerini ancak hafta sonlarında gidebildiği rekreasyon alanlarında sürdürebilmektedir. Örneğin, İstanbul'un nüfusu günümüzde 4 milyona ulaşmış olup, gelecekte 8 milyona varacağı tahmin edilmektedir (PAMAY 1978). Buna karşılık rekreasyon alanlarının ihtiyaca cevap veremediği, yeni rekreasyon alanlarına gerek duyulduğu çeşitli yazarlar tarafından belirtilmektedir (CAMCI 1978, KANTARCI 1978, TEZCAN ve DİĞERLERİ 1978).

Rekreasyon alanları halkın dinlenme, eğlenme ihtiyacını gidermekte, ruh ve beden sağlığını korumaktadır (ALTUĞ 1978, DEMİRHİNDİ 1978, KOPTAGEL-İLAL 1978). Bu derece önemli bir rol oynayan rekreasyon alanlarının en kısa zaman içinde büyük miktarlara ulaştırılması için çalışmalara başlanmış bulunmaktadır (CAMCI 1978). Ancak bu çalışmalarda ve buna paralel ileriki plânlamalarda orman koruması bakımından bazı önlemlerin ihmal edilmemesi de gerekmektedir. Bunlar, genel orman korumasına ait önlemlerden tamamen farklı olmamakla birlikte, amaca uygun bazı değişiklikleri içermektedir. Önlemleri görmeden evvel rekreasyon alanları ile orman koruması arasında ne gibi ilişkilerin bulunduğu belirtilmesi yararlı olacaktır.

2. REKREASYON ALANI - ORMAN KORUMASI

Rekreasyon alanlarının, özellikle orman içinde kurulanların orman koruması ile sıkı ilişkilerinin olduğu inkar edilemez. Bu ilişkilerin, orman koruması bakımından zararlı ve yararlı yönlerinin ayrı ayrı belirtilerek gözden geçirilmesi gerekir.

2.1. Rekreasyon alanlarının orman korumasına yararlı etkileri

Rekreasyon alanlarının halkın sağlığına yararı olduğu gibi bazı yönleriyle ormanın korunması bakımından da faydaları bulunmaktadır.

2.1.1. Ormanı sevdirme

Rekreasyon alanları ormana gelen halka özellikle yaz aylarında, serinletici etkisi, kendisine has özellikleri ile ağaç ve orman sevgisini de aşılar. Göze hitabeden televizyon dahil, hiçbir yayın ve propaganda aracının yazın insanı ferahlatan ağaçlıklı bir yer kadar orman sevgisi aşılayacağı düşünülemez.

¹ İ.Ü. Orman Fakültesi Orman Entomolojisi ve Koruma Kürsüsü, İstanbul.

2.1.2. Halkın eğitimi

Rekreasyon alanları, halkın topluca bulunduğu yerler olduğundan orman ve ağacın korunması, orman içinde bulunan canlıların küçük büyük herkese tanıtılıp sevdirmesi, ormanların özellikle yangınlardan korunması yönünde halka birçok mesajın en etkili olarak ulaştırılabileceği yerlerdir. Ormana gelmiş ve onu sevmiş bir kimseye, onun korunmasındaki yararları ve bu konuda yapabileceği şeyleri anlatmak çok daha kolay gerçekleşebilir.

2.1.3. Zararı belli noktalarda toplama

Hafta sonlarında dinlenme bir ihtiyaç olduğuna göre, halk kendisine dinlenme ve eğlenme yeri gösterilememesi halinde gelişigüzel ormanın içinde piknik yaparak ormanda yangın tehlikesinin büyük oranda meydana gelmesine neden olabilir. Bu bakımdan rekreasyon alanlarının gerçekleştirilmesi ile halkın devamlı göz altında bulunan belli noktalarda toplanmasını sağlamak suretiyle bu zarar büyük ölçüde önlenabilir.

2.2. Rekreasyon alanlarının orman korumasına zararlı etkileri

Rekreasyon alanları, büyük şehirde bulunmuş olan halkın büyük bir ihtiyacına cevap verirken orman içinde veya kenarında bulunması halinde orman korunması bakımından bazı tehlikeli ve zararlı durumlara da neden olmaktadır. Şüphesiz bu zararlar rekreasyon alanlarından vazgeçmeyi gerektirecek ölçüye ulaşmamaktadırlar. Ancak bu konuda dikkatli bulunarak zararların birçoğunu önlemek mümkündür.

2.2.1. Ziyaretçilerin yaptıkları zararlar

Rekreasyon alanlarına gelen ziyaretçilerin meydana getirdikleri zararları belli başlı 4 ana grupta toplamak mümkündür.

a) Rekreatif alanlar birçok kişilerin devamlı gelip dolaştıkları alanlardır. Bu bakımdan sürekli olarak basılan topraklar sıkışmakta ve kompaktlaşmaktadır. Özellikle bu alanlarda gençlerin koşup oynama sırasında meydana getirdikleri sıkış-

Şekil 1. Rekreasyon alanında toprağın basılması sonucu yüzeye çıkmış kökler.

tırma daha da önem kazanır. Toprağın böyle sıkışması sonucu kökler yeterli hava ve suyu elde edemezler. Ayrıca yüzeysel kökler toprak üstüne çıkarak her türlü dış etkene açık hale gelirler (Şekil 1). Nitekim ormanlardaki piknik yerlerinde bu nedenle kurumuş bazı ağaçlara rastlanmaktadır. Bu şekildeki zararlar otlak hayvanlarının ormanda meydana getirdikleri zarara büyük bir benzerlik gösterir (ACATAY ve DİĞERLERİ 1978).

b) Ormanda oynayan çocukların, özellikle ağaçların dallarını kırmaları, gövdelerini çakı ile yaralayarak yazılar yazmaları, zaman zaman kökleri eşerek onlara zarar vermeleri ve özellikle küçük fidanları sallayarak sarsılmalarına ve bazan köklerinden sökülmelerine neden olmaları da ayrı birer zarar konusudur. Özellikle rekreasyon alanları ve civarındaki ağaçlarda çakı ile yazılmış ağaçların çokluğu bu zararlara en iyi bir kanıt teşkil etmektedir (Şekil 2). Böyle ağaçlar, birçok sekonder zararlı böceklerin üremelerine neden olarak ileride orman için büyük tehlikeler meydana getirebilirler.

Şekil 2. Gövdesine yazı yazılarak tahribedilmiş bir ağaç.

c) Rekreasyon alanına geleceklere yapacakları önemli bir zarar da yangın çıkma tehlikesini arttırmaktır. Rekreasyon alanlarında yemek pişirme veya ısınma amacıyla yakılan ateşlerin giderken söndürülmeden bırakılması ve daha sonra çıkacak bir rüzgârla bu ateşlerin bir yangına sebep olma olasılığı daima vardır. Özellikle ocak yerleri inşa edilmemiş piknik alanlarında ateşi rüzgârın söndürmesinden korumak üzere ağaç dibinde yakan kişiler, bilmeden ağacın kurummasına da neden olabilirler. Yangın tehlikesini arttırıcı bir diğer faktör de çabuk tutuşabilen kâğıt ve göplerin bu işler için ayrılmış bidon v.s. yerine uluorta piknik alanı çevresine saçılmasıdır. Nitekim 23.8.1977 günü İstanbul Fatih Ormanı'nda çıkan yangının başlangıç noktası, göplerin orman kenarına döküldüğü bir alandır (BAŞ 1977).

d) Rekreasyon alanına gelenlerin özellikle arabalarıyla geçerken atacakları sönmemiş kibrit veya sigara izmaritleri büyük bir felâketin başlangıcı olabilir.

2.2.2. Otoların yaptıkları zararlar

Rekreasyon alanına giren otoların yaptıkları zararlar da direkt oto zararları ve onları kullananların meydana getirdikleri zararlar olarak iki grupta toplanabilir.

a) Genel olarak orman içindeki yollar ham yol olduklarından rekreasyon alanına gidip gelen otolar bu yollar üzerindeki tozları kaldırarak yol kenarındaki ağaçların üzerine konmasını sağlar. Bu tozlar yapraklar üzerindeki stomaları kapatarak, oksijen ve karbondioksit alışverişine engel olurlar. Ayrıca yaprakların yüzeylerini örterek güneş alımını da önlerler. Bir başka zarar da görünüşlerinin çirkinleştirilmesidir.

Orman içinde dolaşan bu araçların meydana getirdikleri bir diğer zarar, eksoz gazlarının havayı kirletmesidir. Araçların çok fazla sayıda olmaları halinde özellikle benzinde bulunan kurşunun orman ağaçları üzerinde olumsuz etkileri büyük olabilir.

Önemli bir nokta da bu araçlara yeterli park yeri sağlanamaması halinde orman içinde gelişigüzel park etmeleri ve orman florası üzerinde zararlı etkilerde bulunmalarıdır. Bu takdirde orman içinde kurumuş olan otların eksozdan çıkan kıvılcımlardan dolayı tutuşma olasılığı da vardır.

Orman içinde dolaşan araçlardan dökülecek benzin, yağ, mazot gibi yanıcı maddelerin tutuşarak bir yangın oluşturması da bu kabil tehlikelerden sayılabilir.

b) Otoları kullananların yapacakları zararlar daha çok dikkatsizlik ve aceleden meydana gelen zararlardır. Örneğin, otoların orman içinde bozulmaları, lastiklerinin patlaması gibi durumlarda bu onarımları yapacak kişiler lastik kaynağını tutuşturmak için yaktıkları kibritleri dalgınlıkla söndürmeden atabilirler.

Bundan başka bozulan aracın tamiri için bekleyenlerin yol kenarında ısınmak amacıyla yaktıkları ateşi, tamir sonunda olduğu gibi bırakmaları da yangına neden olabilir.

Ayrıca ham yollarda daha önceki yağışlar nedeniyle meydana gelen çamurlu kısımlardan geçen araçların batması halinde, onu kurtarmak bakımından akla gelen ilk şey etrafta bulunan ağaçların dallarından yararlanarak tekerlekler altına bu dalları koyup arabayı battığı yerden kurtarmak olur. Bu da dalı kırılan ağaçlarda yaralanmalara yol açarak, ileride bu yaralı kısımlardan böcek ve mantarların girmesini kolaylaştırabilir.

3. REKREASYON ALANLARINDA ORMAN KORUMASINA ZARARLI ETKİLERİN ÖNLENMESİ

Rekreasyon alanlarının orman korumasına zararlı etkilerinin bir kısmı bu alanların plânlanması, diğer bir kısmı da bu plânın uygulanması sırasında azaltılabilir.

3.1. Plânlamada alınabilecek önlemler

Rekreasyon alanlarının plânlanması sırasında orman koruması bakımından alınabilecek önlemler aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

3.1.1. Alan seçimi

Rekreasyon alanlarının seçiminde şüphesiz birçok faktör rol oynamaktadır. Orman koruması bakımından rekreasyon alanlarının orman içinde geliştigüzel ve dağılık bir biçimde yerleştirilmemesi gerekir. Aksine genişçe bir veya birkaç alanın gruplar halinde ve en az tehlikeli olan yerlerde seçilmesi gerekir. Bu takdirde rekreasyon alanlarının denetimi ve meydana gelecek herhangi anormal bir duruma müdahale kolaylaşır.

3.1.2. Yangın olasılığının azaltılması

Rekreasyon alanına bağlanan yolların her iki yanında çabuk tutuşan ot ve çalıların bulundurulmaması, ayrıca yol kenarındaki ağaçların yere kadar inen dallarının budanması tedbirlerin başlıcaları arasındadır.

3.1.3. Rekreasyon alanında yapılacak tesisler

Rekreasyon alanının etrafında 6 - 10 m genişliğinde çıplak yangın emniyet yolları açılmalıdır. Özellikle iğne yapraklı ormanlarda kurulacak rekreasyon alanlarına bağlanan ve bu alanların etrafındaki yangın emniyet yollarının her iki yanına: «Yerin özelliklerine göre kıymetli Meşe türleri, Gürgen, Kayın, İhlamur, Akçağaç, zayıf topraklarda Amerikan meşesi, Titrek kavak, Alıç, Geyik diken ve yangından az etkilenen yapraklı ağaç ve çalılar» (SAATÇIOĞLU 1970, s. 55) kullanarak yapraklı bir şerit yapılması yangın çıkma olasılığını azaltacağı gibi değişik bir görünüm sağlama ve devamlı olarak yapraklı olmadığı için çeşitli zararların yenilenen yapraklarla karşılanması olanağını da getirir. Ayrıca rekreasyon alanı içinde çöplerin atılacağı bidonlar, ağaçların seyrek olduğu kısımlarda oyun alanları, ateş yakmak için ocaklar yapmak gerekir. Bundan başka rekreasyon alanına gelecek otoların park edebilmeleri için müsait yerler hazırlamak lazımdır. Çıkacak bir yangını anında söndürmek için gerekli araç ve malzemenin (balta, kazma, tırmık, su ve kum dolu kovalar v.b.) rekreasyon alanındaki bir kulübede hazır bulundurulması ve bunun halka duyurulması gerekir. Ayrıca bu kulübe konulacak bir telefonun en yakın Orman Bölge Şefliği veya İşletme Müdürlüğü santralına bağlanması çok yerinde bir önlemdir.

3.1.4. Silvikültürel önlemler

Rekreasyon alanında yetiştirilecek ağaç türlerinin yangın emniyeti bakımından yapraklılardan olması arzu edilir. Ağaçlamalarda yapraklı türleri kullanmak yangın emniyeti için olduğu kadar, rekreasyon alanındaki ağaçlamaların diğerlerine göre farklı amaca hizmet etmesi yönünden de gereklidir (ÜRGENÇ ve DİĞERLERİ 1978). Bundan başka yukarıda sayılan birçok zararlı etkenlere karşı dayanıklı olan yörenin doğal türlerine daha fazla yer verilmelidir. Ancak ekzotik türlerden yöreye uygun olanlarının dekoratif canlılığı sağlamaları ve değişiklik getirmeleri amacıyla kullanılmaları da öngörülebilir (ELİÇİN ve ODABAŞI 1978). Yapılacak dikimlerde monokültürden kaçınılarak tür ve yaş karışıklığının sağlanması, üzerinde durulması gereken bir noktadır (ACATAY 1966). Bu önlem rekreasyon alanını ziyaret edecek kişiler üzerinde de iyi bir izlenim uyandırır. Aynı zamanda mntıkada yetişebilecek türler hakkında da fikir verir.

3.2. Planın uygulanmasında alınabilecek önlemler

Rekreasyon alanları seçilip, gerekli önlemler alındıktan sonra, halkın hizmetine sunulduğunda sıra önleyici tedbirlere gelir. Bu tedbirler kısaca şöyle özetlenebilir.

3.2.1. Eğitim

Gerek rekreasyon alanlarına, gerekse yol boyunca yolun her iki tarafına orman korumasıyla ilgili birçok uyarıcı levhalar asılmalıdır. Bu levhalarda rekreasyon alanında ne şekilde hareket edileceği, nelere dikkat edileceği yazılmalıdır (Şekil 3). Aksine hareket edenlerin cezalandırılacakları ve cezalarının da ne olacağı açıkça belirtilmelidir. Bunun yanı sıra ormanı sevdirecek birçok bilgilere de bu yolla yer verilebilir (Şekil 4). Özellikle küçük ziyaretçilerin ormanda zararlı işler yapmalarına engel olmak için hazırlanmış uyarı levhaları önemli yararlar sağlar.

Şekil 3. Rekreasyon alanına konulmuş bir uyarı yazısı.

3.2.2. Denetim

Ormanda bulunan rekreasyon alanları ve bu alanlara bağlanan yollar sık sık muhafaza memurları ile kontrol altında tutulur. Bu şekilde herhangi bir yanlış hareketin veya başlamış bir olayın anında önlenmesi sağlanmış olur. Muhafaza memurlarına el telsizleri verilerek merkezle ve birbirleriyle irtibatlarının sağlanmasında büyük yarar vardır. Muhafaza memurları yollarda bozulmuş olarak görecekları otoların sahiplerine de bu şekilde yardımcı olabilirler.

Muhafaza memurlarının görevlerinden biri de halkın ayrılmasından sonra rekreasyon alanlarını kontrol etmek olmalıdır. Bu sırada özellikle yanar şekilde bırakılmış ocakların söndürülmesine dikkat edilerek bir yangının çıkması önlenmiş olur.

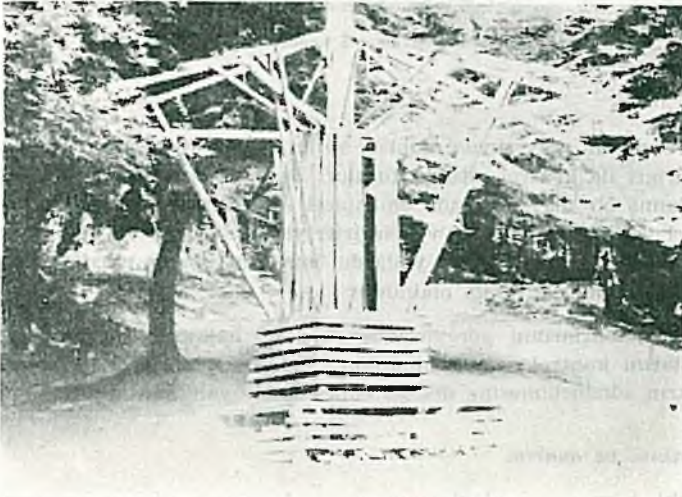
3.2.3. Bakım ve onarım

Ormandaki rekreasyon alanlarının etrafında açılan yangın emniyet yolları ve araçların geçtiği diğer ulaşım yolları yangın mevsiminden önce temizlenmeli ve yan-

gün mevsimi içinde devamlı olarak temiz bulundurulmalıdır (ÇANAKÇIOĞLU 1970). Ayrıca araçların tehlikeli durumlara düşmemeleri için yolların devamlı rutubetli kalan kısımları yağmurlardan sonra kontrol edilmeli ve gerekirse çakıl, kum v.b. maddeler dökülerek trafik devamlı açık bulundurulmalıdır.

Şekil 4. Rekreasyon alanına konulmuş, ormanı korumayı öğütleyen bir mesaj.

Şekil 5. Rekreasyon alanında onarılması gereken bir gölgelik.

Kullanılma sonucu bozulan gölgelik, ocak, masa v.b. sabit tesisler zaman zaman gözden geçirilerek onarılmalıdır (Şekil 5). Böylece bunların eksikliğinden dolayı halkın ormana zarar vermesi önlenmiş olur.

Yukarıda sayılan önlemlerin alınması ve dikkatle uygulanması halinde rekreasyon alanlarında halkın hem ormana olan sevgisi arttırılmış, hem de ona zarar vermeden eğlenmesi ve dinlenmesi sağlanmış olacaktır.

KAYNAKLAR

- ACATAY, G. 1966. Orman Koruması. *Fakülteler Matbaası, İstanbul. XI+308 pp.*
- ACATAY, A., İ. GÜLEN ve R. BAŞ, 1978. Türkiye'de Kıl Keçi ve Orman İlişkileri. *Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Yayınları No: 382, T.O.A.G. Seri No: 73, Ankara. XIII+87 pp.*
- ALTUĞ, H. 1978. İstanbul'da Gürültü ve Yarattığı Sorunlar. *Kentlinin Sağlığı ve İhtiyaçları Açısından Büyük İstanbul'un Yeşilalan Sorunları Ulusal Simpozyumu, İ.Ü. Orman Fakültesi, Yayın No. 270, pp. 126 - 33.*
- BAŞ, R. 1977. Türkiye'de Orman Yangınlarının Nedenleri, Zararları ve Yangınlara Karşı Alınacak Önlemler. *İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, B, XXVII (2): 52 - 73.*
- CAMCI, O. 1978. İstanbul Yakınındaki Ormanların Rekreasyon (Dinlenme) Gereksinmelerine Ayrılması. *Kentlinin Sağlığı ve İhtiyaçları Açısından Büyük İstanbul'un Yeşilalan Sorunları Ulusal Simpozyumu, İ.Ü. Orman Fakültesi, Yayın No. 270, pp. 169 - 72.*
- ÇANAKÇIOĞLU, H. 1970. Yangın Emniyet Yolları ve Yangın Emniyet Şeritleri. *İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, B, XX (1): 122 - 52.*
- DEMİRHİNDİ, O. 1978. Niçin Yeşil Alan? *Kentlinin Sağlığı ve İhtiyaçları Açısından Büyük İstanbul'un Yeşilalan Sorunları Ulusal Simpozyumu, İ.Ü. Orman Fakültesi, Yayın No. 270, pp. 135 - 7.*
- ELİÇİN, G. ve T. ODABAŞI, 1978. İstanbul Çevresi Ağaçlandırmalarında Ağaç Türü Seçiminin Önemi. *Ibid, pp. 279 - 82.*
- KANTARCI, M. D. 1978. İstanbul Çevresindeki Yeşil Alanları Koruma ile İlgili Bir Öneri, Çilingöz - Çamlıköy Mıntıkası. *Ibid, pp. 173 - 80.*
- KOPTAGEL - İLAL, G. 1978. Yeşilalan Gereksinimi ve Düzensiz Kentleşmenin Yarattığı Ruhsal Sorular. *Ibid, pp. 117 - 23.*
- PAMAY, B. 1978. İstanbul Halkının Rekreasyon Gereksinimi ve Eğilimleri ile Yeşilalan İlişkisi. *Ibid, pp. 161 - 6.*
- SAATÇIOĞLU, F. 1970. Sun'i Orman Gençleştirilmesi ve Ağaçlandırma Tekniği, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları. *İ.Ü. Yayın No: 1532, Orman Fak. Yayın No: 152, XVIII+505 pp.*
- TEZCAN, S., T. DURGUNOĞLU, M. ÇUBUK, E. GÜRSEL ve H. KARABEY, 1978. Halk Master Plân Bütünü İçinde «Eyüp Bölge Parkı» Önerisi. *Kentlinin Sağlığı ve İhtiyaçları Açısından Büyük İstanbul'un Yeşilalan Sorunları Ulusal Simpozyumu, İ.Ü. Orman Fakültesi, Yayın No. 270, pp. 194 - 8.*
- ÜRGENÇ, S., İ. ATAY ve R. AÇIKBAŞ, 1978. Büyük İstanbul ve Çevresel Ağaçlandırma (Yeşillendirme Çalışmalarının Önemi ve Fonksiyonları). *Ibid, pp. 271 - 7.*